

BIELAŃSKO-TYŃIECKI
PARK KRAJOBRAZOWY

Przewodnik

Bielańsko-Tyniecki

PARK KRAJOBRAZOWY

Wydawca:

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Małopolskiego
ul. Vetulaniego 1A
31-227 Kraków
www.zpkwm.pl

Wydanie II

Teksty:

Anna Boguś, Piotr Dmytrowski, Marek Kołodziej

Zdjęcia:

Anna Boguś, Piotr Dmytrowski, Marek Kołodziej, Piotr Sułek

Redakcja:

Anna Boguś, Ewelina Mocior, Katarzyna Śnigórska

Opracowanie map:

Piotr Sułek

Projekt, skład:

Dariusz Grochal | Skład Liter | Grafika wydawnicza

Druk:

Drukarnia media Będzin | www.media-drukarnia.pl

Copyright by:

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Małopolskiego

Egzemplarz bezpłatny

ISBN 978-83-63113-18-6

KRAKÓW 2018

BIELAŃSKO-TYNiecki
PARK KRAJOBRAZOWY

Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy

jest jednym z najmniejszych parków w Małopolsce, jednak zarówno pod względem krajobrazowym, jak i kulturowym, posiada olbrzymi potencjał. Jego położenie, częściowo na terenie miasta Krakowa, częściowo w jego pobliżu, ułatwia poznawanie walorów przyrodniczych i kulturowo-historycznych. Takie miejsca jak Las Wolski, Salwator czy Tyniec przyciągają niejednego turystę. Dla mieszkańców Krakowa Park ten jest miejscem weekendowych spacerów i odpoczynku od miejskiego zgiełku.

Informacje ogólne

Kosaciec syberyjski

Unikalny krajobraz doliny Wisły, wapienne skałki, a także niezwykła wartość kulturowa terenów położonych w Krakowie oraz na zachód od niego, skłoniły do utworzenia w 1981 roku na tym obszarze parku krajobrazowego. Zajmuje on powierzchnię 6 415,50 ha i wchodzi w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Rozciąga się pomiędzy Krakowem, Skawiną a Czernichowem. Nazwa Parku związana jest z położeniem w dwóch historycznych, podkrakowskich obszarach: Bielanych i Tyńcu. W tych też miejscach zlokalizowane są dwa klasztory: Klasztor Ojców Kamedułów na Bielanych oraz Opactwo Ojców Benedyktynów w Tyńcu.

Klasztor Benedyktynów w Tyńcu

Walory parku

► Budowa geologiczna

Bieleńsko-Tyniecki Park Krajobrazowy to pod względem geologicznym obszar o bardzo ciekawej budowie. Większość jego terenu leży na monoklinie śląsko-krakowskiej, tuż przy jej granicy z zapadliskiem przedkarpackim. Obszar składa się z szeregu większych i mniejszych zrębów tektonicznych (formy tektonicznie wyniesione). Ograniczone są one systemami uskoków, najczęściej o charakterze schodowym. Zręby te zbudowane są z wapieni górnourajskich, występujących w trzech odmianach facjalnych: skalistej, uławiconej i płytowej, a także podrzędnie z osadów górnokredowych. Tworzą one na terenie Parku zrąb Lasu Wolskiego, zrąb Krzemionek Dębnickich oraz szereg mniejszych wyniesień położonych w rejonach Tyńca, Piekar, Bodzowa, Pychowic, Ściejowic i Czernichowa. Obszary pomiędzy tymi formami, tektonicznie obniżone (rowy tektoniczne), wypełnione są ilami mioceńskimi (np. Obniżenie Cholerzyńskie), a także, szczególnie w dolinie Wisły, czwartorzędowymi piaskami i żwirami.

Ściana skalna w Krysplinowie

► Rzeźba terenu

Park znajduje się na terenie tak zwanej Bramy Krakowskiej – obszaru przejściowego pomiędzy Kotliną Oświęcimską na zachodzie i Kotliną Sandomierską na wschodzie oraz pomiędzy Pogórzem Wielickim na południu i Wyżyną Krakowsko-Częstochowską na północy. Obejmuje on swoim zasięgiem fragment doliny Wisły, rozległe Pasma Sowińca oraz niewielkie tektoniczne wzgórza po południowej stronie Wisły. Pa-

smo Sowińca, porośnięte Lasem Wolskim, składa się z dwóch masywów: Sowińca (358 m n.p.m.) i Wzgórza Św. Bronisławy (zwanego też Sikornikiem – 333 m n.p.m.), rozdzielonych Przełęczą Przegorzalską.

Rzeźba tego terenu jest dość urozmaicona, co spowodowane jest stosunkowo dużymi wysokościami względnymi. Stoki rozcięte są głęboko wciętymi wąwozami i parowami (np. Wroni Dół, Wolski Dół, Mokry Dół, Poniedziałkowy Dół).

Pomiędzy wzgórzami przepływa rzeka Wisła tworząc w rejonie Krakowa i Tyńca niewielki przełom pozorny (rzeka wykorzystwała tu istniejące zapadlisko tektoniczne). W dolinie tej występują liczne zakola i starorzecza (tzw. wiślicka) – czyli odcięte, byłe fragmenty rzeki. Są one nadal wypełnione wodą lub częściowo zasypane i zabagnione, tworząc często tereny podmokłe.

► Szata roślinna

Białańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy pod względem przyrodyżywionej jest parkiem dość specyficznym, co wynika z jego lokalizacji. W związku z jego położeniem częściowo na terenie, a częściowo

Las Wolski

w bezpośrednim sąsiedztwie dużej aglomeracji miejskiej jaką jest Kraków, przyroda naznaczona jest dużym wpływem czynników będących efektem wzmożonej urbanizacji. Wzrost koncentracji ludności, natężenie ruchu drogowego czy też problem utylizacji i składowania odpadów niosą za sobą znaczny wzrost zanieczyszczenia środowiska. Mimo to na terenie Parku znajduje się wiele miejsc bardzo cennych przyrodniczo, na które niewątpliwie warto zwrócić uwagę.

Pod względem florystycznym teren Parku to w dużym stopniu zbiorowiska roślinności ruderalnej, związanej z terenami zamieszkałymi i zagospodarowanymi przez człowieka. Nie brakuje tu także innych zespołów roślinnych. Na terenie Parku znajdują się trzy duże kompleksy leśne. Największy z nich, Las Wolski, to las liściasty, w którego drzewostanie dominują dęby, buki i brzozy, a w runie, szczególnie wiosną, wzrok przykuwa łanowo kwitnący zawilec gajowy. Oprócz Lasu Wolskiego uwagę zwraca także kompleks leśny w okolicach Tyńca. Tworzą go fragmenty buczyn, grądów i mieszanego boru sosnowo-dębowego. Jest też las w okolicach Czernichowa, popularnie zwany Buczyną Czernichowską, w którego drzewostanie znaczny udział ma (jak sama nazwa wskazuje) buk zwyczajny. Oprócz wyżej wymienionych zespołów leśnych charakterystyczne dla Parku są zadrzewienia łąkowe, związane z podmokłymi obszarami nad rzeką Wisłą i jej licznymi starorzeczami. Tu przykładem może być choćby las łąkowy w Kostrzu.

Oprócz zbiorowisk leśnych, na terenie Parku znajdziemy także zbiorowiska ciepłolubnych zarośli oraz roślinności kserotermicznej, w tym murawy kserotermiczne (m.in. na terenach rezerwatów przyrody

Las Tyńcecki

Pelinik europejski

Wenianka szerokolistna

Bieleńskie Skatki, Skatki Przegorzalskie, Panieńskie Skatki, Skotczanka, a także uroczysk Kowadza i Wielkanoc). Dość istotny udział we florze mają ponadto zbiorowiska łąkowe. Te szczególnie cenne przyrodniczo objęte zostały ochroną w formie obszarów Natura 2000. Są to Dęb-

nicko-Tyniecki Obszar Łąkowy (na terenie Bielańsko-Tynieckiego Parku Krajobrazowego znajdują się trzy jego enklawy) oraz Skawiński Obszar Łąkowy. Na terenach tych, oprócz różnych rodzajów łąk (m.in. zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych czy niżowych i górskich, świeżych łąk użytkowanych ekstensywnie), znajdują się też inne typy siedlisk.

Warte uwagi są między innymi torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk.

Na całym terenie Parku występuje wiele gatunków roślin objętych ochroną prawną. Z gatunków występujących na łąkach wymienić można między innymi: lipiennika Loesela (figurującego w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej), goździka pysznego, śnieżyczkę przebiśnieg, kruszczyka błotnego, kukułkę krwistą, kosaćca syberyjskiego, pierwiosnka wyniosłego czy pełnika europejskiego. W lasach spotkać można między innymi lilie złotogłów, a na kserotermach: dziewięcisiła bełtodygowego czy rojownika pospolitego.

► Fauna

Ze względu na duże zróżnicowanie na terenie Parku siedlisk przyrodniczych, dość urozmaicony i bogaty jest także świat zwierząt. W lasach żyją drobne ssaki takie jak: jeż, wiewiórka czy łasica oraz większe, jak: lis, dzik czy sarna. Występują w nich także chronione nietoperze (m.in. podkowiec mały, gacek brunatny, borowiec wielki czy nocek orzęsiony). Liczne są również ptaki, a wśród nich dzięcioły (średni,

Wiewiórka w Parku Decjusza

Czerwończyk nieparek

czarny, zielony i zielonosiwy), dzwonec, pleszka czy świstunka leśna. Ponadto, przy odrobinie szczęścia, zaobserwować można rzadziej o poprzednich spotykaną muchotówkę białoszyją, a także puszczyki: zwyczajnego i uralskiego.

Na terenach suchych, nasłonecznionych, takich jak np. Skotczanka, spotkać można przedstawicieli fauny kserotermicznej. Należy do niej kilkadziesiąt gatunków rzadkich motyli, m.in. modraszki: alkon, nausitous i telejus, oraz błonkówek, wśród których wymienić można trzmiela drzewnego, żółtego czy rudoszarego. Wiele jest tu także kserotermofilnych gatunków chrząszczy.

Na otwartych terenach łąk można zaobserwować poszukujące pokarmu bociany białe, charakterystycznie wyglądające czajki o łopatoватych skrzydłach, a w nocy i wczesnym rankiem usłyszeć skryte derkacze. W światłolubnych zaroślach łągi wyprowadzają m.in. gąsioriki czy jarzębatki. Oprócz przedstawicieli awifauny, uważny obserwator bez problemu dostrzeże liczne motyle. Występują tu między innymi czerwonończyki: fioletek i nieparek, mieniak tęczowiec, modraszek wieszczek, skalnik driada czy znane wszystkim rusalka żalobnik i paż królowej.

Na obszarze całego Parku żyją także liczni przedstawiciele polskiej herpetofauny. Na terenach podmokłych i nadrzecznych nie trudno jest spotkać żabę trawną czy ropuchę szarą, a w stawach zobaczyć różne gatunki żab zielonych. Przy odrobinie szczęścia spotkać można również traszkę zwyczajną lub grzebieniastą, kumaka nizinnego oraz rzekotkę drzewną. W miejscach suchych, nasłonecznionych zobaczyć można wygrzewające się jaszczurki (zwinki, żyworodne oraz padalce), a nawet żmiję zygzakowatą czy gniewosza plamistego.

► Zabytki

Klasztor w Tyńcu – Opactwo Ojców Benedyktynów, założone w XI wieku na wapiennej skale ponad rzeką Wisłą.

Klasztor na Bielanych – Klasztor Ojców Kamedułów, położony na wzgórzu Srebrna Góra w Lesie Wolskim, założony w XVII wieku.

Klasztor Norbertanek na Salwatorze – zespół klasztorny z drugiej połowy XII wieku wraz z barokowym kościołem św. Augustyna i św. Jana Chrzciciela.

Kościół w Czernichowie – gotycka świątynia pod wezwaniem Świętej Trójcy z XV wieku, kilkakrotnie przebudowywana, między innymi na styl barokowy.

Kościół na Salwatorze – świątynia pod wezwaniem Najświętszego Salwatora z XII wieku, zbudowana w stylu romańskim, kilkakrotnie przebudowywana.

Kaplica na Salwatorze – drewniana, barokowa kaplica pod wezwaniem św. Małgorzaty i św. Judyty, pochodząca z lat 1689–1690.

Kaplica w Czernichowie – ośmioboczna, kamienna kaplica różańcowa z połowy XVII wieku.

Kaplica różańcowa w Czernichowie

Dwór w Czernichowie – klasycystyczny dwór z XIX wieku, zaadaptowany w 1860 roku na szkołę rolniczą (obiekt tuż poza granicą Parku).

Dwór w Ściejowicach – klasycystyczny dwór z pierwszej połowy XIX wieku, otoczony parkiem.

Dwór w Piekarach – neogotycki zespół dworski z około 1865 roku, otoczony parkiem (obiekt tuż poza granicą Parku).

Dwór w Kole Tynieckim – dawny dwór pochodzący z XIX wieku.

Willa Szyszko-Bohusza – kamienna półrotunda obok Zamku w Przegorzalach, kształtem nawiązująca do średniowiecznej baszty, zwana też Zameczkiem, wybudowana w latach 1928–1929 przez Adolfa Szyszko-Bohusza.

Willa Decjusza

Willa Decjusza – renesansowy pałacyk otoczony parkiem, pochodzący z 1535 roku, kilkakrotnie przebudowywany wg projektów znanych i wybitnych architektów.

Budynki Wodociągów – wykonane z cegły budynki wodociągów krakowskich na Bielanych, powstałe w latach 1898–1900.

Kopiec Kościuszki

Strzelnica na Woli Justowskiej – zabytkowa, drewniana strzelnica garnizonowa, powstała w latach 80. XIX wieku.

Kopiec Piłsudskiego – ziemny kopiec o wysokości 35 metrów, wzniesiony w latach 1934–1937 na wzgórzu Sowiniec, jako pomnik walki narodu o niepodległość, wyśmienity punkt widokowy.

Kopiec Kościuszki – ziemny kopiec o wysokości 34 metrów, usypany w latach 1820–1823, na Wzgórzu Św. Bronisławy, otoczony wybudowanym przez Austriaków fortem, bardzo dobry punkt widokowy.

Zespół Fortów Twierdzy Kraków – zespół austriackich fortów powstały na przełomie XIX i XX wieku, mający na celu obronę Krakowa. Składa się na niego 29 obiektów obronnych rozsianych na terenie całego Parku.

Ochrona przyrody

Na terenie Bielańsko-Tynieckiego Parku Krajobrazowego licznie występują inne formy ochrony przyrody. Są to rezerваты przyrody, pomniki przyrody, stanowisko dokumentacyjne, użytek ekologiczny oraz obszary Natura 2000.

► Rezerваты przyrody

Rezerwat przyrody to jedna z najwyższych form ochrony prawnej, którą obejmuje się wyjątkowo cenne przyrodniczo obszary. Należy pamiętać, że w rezerwacie przyrody można poruszać się tylko po wyznaczonych szlakach turystycznych lub ścieżkach dydaktycznych.

Rezerwat przyrody „Panieńskie Skąły”

- Data utworzenia: 1953 r.
- Powierzchnia: 6,41 ha

Rezerwat Przyrody Panieńskie Skały

Rezerwat przyrody znajdujący się w północnej części Lasu Wolskiego. Obejmuje malowniczy wąwóz z wapiennymi formami skałowymi. Całość porasta starodrzew bukowy o charakterze zbliżonym do naturalnego i grąd.

Według legendy, podczas najazdu tatarskiego w 1241 roku, Panny Zwierzynieckie z klasztoru Norbertanek uciekły do Lasu Wolskiego. Ich modlitwy o ratunek w pewien sposób zostały wysłuchane – zamieniły się w białe, wapienne skały. To te same, które dziś znajdują się w rezerwacie przyrody „Panieńskie Skały”. Inna wersja legendy mówi, że Siostry Norbertanki zapadły się pod ziemię, a pod skałami ukryta jest komnata ze stołem, wokół którego zasiadają do modlitwy. Podobno kiedyś istniała w skałach szczelina, przez którą można było ujrzyć śpiące w tym podziemnym klasztorze zakonnice.

Czy wiesz, że?

Rezerwat przyrody „Bieleńskie Skałki”

- Data utworzenia: 1957 r.
- Powierzchnia: 1,73 ha

Niewielki rezerwat przyrody położony na południowych stokach Srebrnej Góry. Został utworzony w celu ochrony muraw naskalnych i kserotermicznych na wapiennych formach skałowych. W wyniku naturalnych procesów sukcesji obecnie porasta je roślinność krzewiasta i drzewa.

Murawa naskalna

Rezerwat przyrody „Skalki Przegorzalskie”

- Data utworzenia: 1959 r.
- Powierzchnia: 1,38 ha

Mały powierzchniowo rezerwat przyrody o charakterze florystycznym, znajdujący się w krakowskich Przegorzalach. Celem powołania rezerwatu było zachowanie roślinności kserotermicznej na wapiennej ścianie skalnej. W celu przywrócenia pierwotnych siedlisk aktualnie wymaga zabiegów ochrony czynnej.

Rezerwat przyrody „Skołczanka”

- Data utworzenia: 1957 r.
- Powierzchnia: 36,77 ha

Rezerwat przyrody o typie faunistycznym, położony na wzgórzach na wschód od Tyńca. Ochronie podlegają w nim przede wszystkim rzadkie i zagrożone wyginięciem gatunki owadów, w szczególności motyli, związane z siedliskami kserotermicznymi.

► Pomniki przyrody

Na terenie Parku znajduje się ponad 70 obiektów przyrodniczych objętych indywidualną ochroną w postaci pomników przyrody. Są to głównie okazy drzew takich jak: lipa drobnolistna, wiąz szypułkowy, klon zwyczajny, jesion wyniosły, kasztanowiec zwyczajny, dąb szypułkowy, buk pospolity, czeremcha amerykańska, daglezja zielona, sosna wejmutka, ostrokrzew kolczasty oraz wierzba biała. Rosną one przede wszystkim w Parku Decjusza, w parku dworskim w Czernichowie, na cmentarzu należącym do Opactwa Tynieckiego oraz wzdłuż Alei Waszyngtona w Krakowie. Tą formą ochrony objęto również obiekty przyrody nieożywionej: Jaskinię Kryspinowską, źródło Świętojańskie w Tyńcu oraz skałę Okrążek w Piekarach.

► Stanowisko dokumentacyjne

Odcisk skamieniałości
w wapieniu jurajskim

Kamieniołom w Piekarach

Stanowisko znajdujące się w Piekarach, nad brzegiem Wisły. Zostało utworzone w 1998 roku, w celu ochrony i dydaktycznego wykorzystania starego kamieniołomu wapieni górnourajskich wraz z 50-metrową sztolnią.

► Użytki ekologiczne

Użytek ekologiczny Kowadza w Tyniecu

Użytek o powierzchni 1,82 ha, utworzony w 2008 roku. Głównym przedmiotem ochrony są w nim murawy kserotermiczne oraz liczne rzadkie gatunki owadów.

Użytek ekologiczny Dąbrowa

Użytek ekologiczny o powierzchni 14,97 ha, utworzony w 2018 roku w Krakowie, na północ od Lasu Tynieckiego. Celem utworzenia użytku jest zachowanie zbiorowiska zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych wraz z torfowiskiem przejściowym i wydumą pochodzenia eolicznego, stanowiącego siedlisko i ostoję chronionych gatunków roślin i zwierząt.

Użytek ekologiczny Staw Królówka

Utworzony w 2013 r. użytk o powierzchni 0,85 ha, położony jest w rejonie ul. Winnickiej i ul. Królówka w Krakowie. Celem ochrony jest zachowanie ekosystemu zbiornika wodnego stanowiącego siedlisko chronionych gatunków zwierząt. Staw jest miejscem szczególnie licznej rozrodu ropuchy szarej, a także żaby moczarowej oraz ważek.

► Obszary Natura 2000

Obszar Natura 2000 Dębnicko-Tyniecki

Obszar Łąkowy

Specjalny obszar ochrony siedlisk o powierzchni 282,86 ha, składający się z pięciu enklaw, w tym czterech na terenie Parku. Położony jest w południowo-zachodniej części Krakowa. Obejmuje najlepiej wykształcone i zachowane płaty łąk trzęślicowych i świeżych oraz fragmenty muraw kserotermicznych. Stanowią one siedlisko dla wielu gatunków ptaków oraz motyli, w tym w szczególności modraszków.

Modraszek telejus

Obszar Natura 2000 Skawiński Obszar Łąkowy

Specjalny obszar ochrony siedlisk o powierzchni 44,13 ha, położony w południowej części Parku, nieopodal Skawiny. Obejmuje głównie łąki, w tym świeże, podmokłe i trzęślicowe. Jest to obszar występowania wielu cennych i rzadkich gatunków motyli (m.in. modraszków).

Warto zobaczyć

Biełańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy ma na swoim terenie kilkadziesiąt miejsc pięknych i interesujących, zarówno pod względem przyrodniczym, jak i kulturowym. Kilka z nich szczególnie warto odwiedzić.

► Obiekty geologiczne

Skalki Twardowskiego

Jest to teren położony po południowej stronie Wisły, w obrębie zrębowych wzgórz Krzemionek Dębnickich. Odznaczają się tu na powierzchni wapień górnourajskie, w szczególności ich utawiona odmiana. Typowe dla tej odmiany wapieni w opisywanym rejonie są poziome ławice, obecność spękań i szczelin ciosowych oraz fakt występowania licznych konkrecji krzemionkowych, w postaci buł i płaskur, często ułożonych zgodnie z utawieniem. Ze skałami tymi związane są liczne procesy krasowe, polegające głównie na wytlukiwaniu ze skał węglanu wapnia (CaCO_3), które doprowadziły do powstania jaskiń oraz rozmyć krasowych. Na obszarze Skalek Twardowskiego znajdują się między innymi: Jaskinia Jasna, Jaskinia Niska, Jaskinia Pychowicka, Jaskinia z Kulkami, Jaskinia Okno Zbójnickie i Jaskinia Twardowskiego. Ostatnia z nich jest jedną z większych na całej Jurze Krakowsko-Częstochowskiej – długość wszystkich jej korytarzy wynosi ponad 500 metrów.

Zalew Zakrzówek

Na południe od opisywanego miejsca znajdują się dwa duże kamieniołomy: Kapelanka i Zakrzówek. Pierwszy z nich działał od około 1909 roku, drugi od około 1939. Na terenie obu kamieniołomów prowadzono wydobycie uławicznej i skalistej odmiany wapieni jury górnej do lat 90. XX wieku.

Dno kamieniołomu Zakrzówek po zaprzestaniu eksploatacji w naturalny sposób wypełniło się wodą, tworząc duży zbiornik wodny. Ze względu na rodzaj skał i prowadzone tu niegdyś prace wydobywcze akwen ten jest bardzo niebezpieczny.

Ściany kamieniołomu Kapelanka, osiągające ponad 40 m wysokości, wykorzystywane są do wspinaczki – znajduje się tu duża liczba dróg wspinaczkowych.

Na terenie kamieniołomu Zakrzówek jesienią 1940 roku pracował Karol Wojtyła.

Przełom Wisły w Piekarach (Brama Tyniecka)

Jest to wąska dolina rzeki Wisły zlokalizowana pomiędzy Tyńcem a Piekarami. Wisła płynie rowem tektonicznym. Po jego obu stronach znajdują się zręby, czyli obszary wyniesione tektonicznie, zbudowane z wapieni górnourajskich.

Po prawej stronie Wisły zlokalizowane są dwa większe wzgórza. Pierwsze z nich to Grodzisko, na którym znajduje się stanowisko archeologiczne ze śladami wczesnośredniowiecznego grodziska i bytności ludzi z czasów kultury łużyckiej. Drugie to Góra Klasztorna (Zamkowa), ze stromo opadającymi do Wisły ścianami skalnymi, zbudowanymi ze skalistej, odpornej odmiany wspomnianych wyżej wapieni. Zlokalizowane jest na nim Opactwo Tynieckie.

Na lewym brzegu Wisły znajdują się pojedyncze, niewielkie wyniesienia, potocznie zwane Skałkami Piekarskimi. Należą do nich: Sowiarka, Kozierówka, Gołębiec, Okrążek oraz Kuściel. Wszystkie one zbudowane są z wapieni górnourajskich. W występujących w tych wzgórzach jaskiniach oraz na ich szczytach odkopano bardzo liczne znaleziska pochodzące ze środkowego paleolitu, a także ślady osadnictwa człowieka neandertalskiego, datowane na 120, 55 i 30 tysięcy lat.

Nieco na północ znajduje się ściana skalna – pozostałość starego kamieniołomu. Widoczne są w niej dwie odmiany wapienia górnourajskiego – uławiczna i skalista oraz stopniowe przejście między tymi typami. Znajduje się tu też wykuta w skale sztolnia o długości około 50 metrów.

► Obiekty przyrodnicze

Skotczanka

Obszar położony w północnej części tynieckiego kompleksu leśnego, objęty ochroną w formie rezerwatu przyrody. Większość jego powierzchni zajmują różne zbiorowiska leśne i zaroślowe. Wśród nich wyróżnić można wielogatunkowy las grądowy, ciepłolubną buczynę naskalną, kwaśną buczynę niżową, bór mieszany, bór sosnowy, zbiorowisko leśne z dominującym w drzewostanie grochodrzewem (robinią akacyjową), ciepłolubne zarośla z dużym udziałem tarniny i głogu. Charakterystyczną i najistotniejszą jednak cechą omawianego obszaru jest obecność bogatych biocenoz kserotermicznych z unikatową fauną motyli. Mimo iż występują one w postaci stosunkowo niewielkich płatów i stanowią niewielką część powierzchni rezerwatu (poniżej 10%), są najcenniejszym elementem przyrody ożywionej tego terenu. Stwierdzono tu występowanie kilku typów wspomnianych biocenoz: trawiasta murawa kserotermiczna, w której udział krzewów nie przekracza 10%, murawa piaskowa, zbiorowisko wrzosowiskowe z panującym wrzosem oraz trawiasta murawa z dominującymi mietlicami.

Wrzosowisko

Sasanka zwyczajna

Wśród roślin naczyniowych, które spotkać można na terenie Skotczanki, wiele jest gatunków objętych ochroną prawną. Do takich należą między innymi dziewięciśń bezłodygowy, wawrzynek wilczytelo, lilia złotogłów, kruszczyk szerokolistny i rdzawoczerwony.

Flora roślin kserotermicznych i ciepłolubnych liczy na Skotczance około 100 gatunków. Koncentrują się one głównie w północno-zachodniej części rezerwatu, na wapiennych wzgórzach, gdzie wchodzi w skład muraw kserotermicznych, piaskowych, widnych zarośli oraz ciepłolubnych lasów grądowych i buczyn.

Poza kserotermiczną florą na szczególną uwagę zasługują związane z nią rzadkie motyle i błonkówki. Stwierdzono ich tu kilkadziesiąt

gatunków, a wśród nich między innymi czerwończyka fioletka i niepar-ka, modraszka telejusa i nausitousa, skalnika driadę. Wiele jest tu także kserotermofilnych gatunków chrząszczy.

► Obiekty kulturowe

Opactwo w Tyńcu

Jest to jedno z najstarszych opactw na terenie Polski. Benedyktynów sprowadził do Tyńca Kazimierz Odnowiciel w roku 1044. Wtedy też powstał romański kościół oraz pierwsze zabudowania klasztorne. Po zniszczeniach w czasie najazdów tatarskich w XIII wieku, klasztor odbudowano w stylu gotyckim. Kolejne rozbudowy oraz umacnianie murów miały miejsce w XVI i XVII wieku. Na ponad sto lat (1816–1939)

Opactwo Benedyktynów w Tyńcu

mnisi opuścili klasztor. W ostatnich latach został on poddany gruntownej renowacji. Dziś jest wizytówką, nie tylko Tyńca, ale i Krakowa, odwiedzaną przez rzesze turystów. Znajduje się tu oficyna wydawnicza oraz sklep z „produktami benedyktyńskimi”.

Głównym obiektem Opactwa jest kościół pw. św. Piotra i Pawła. Jest to budowla trójnawowa, posiadająca gotyckie prezbiterium i barokową nawę główną. Większość ołtarzy została wykonana przez wybitnego włoskiego architekta i rzeźbiarza – Francesco Placidiego. W prezbiterium znajdują się pięknie rzeźbione, XVII-wieczne stalle. Poza kościołem warte odwiedzenia są również krużganki klasztorne oraz pozostałości dawnych zabudowań wzgórza.

Klasztor Kamedułów na Bielanach

Klasztor zlokalizowany jest na Srebrnej Górze, w południowo-zachodniej części Lasu Wolskiego. Zakonników sprowadził tu w 1604 roku Marszałek Wielki Koronny Mikołaj Wolski. Żyją oni do dnia dzisiejszego w pustelniach lub pojedynczych celach, w milczeniu i samotności, a spotykają się jedynie podczas posiłków, Mszy Świętej i modlitw.

Na terenie Klasztoru znajduje się kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny oraz erem kamedułów, które zbudowane zostały w latach 1609–1630. Kościół to budowla barokowa, trójnawowa, z rzędem kaplic po bokach i prostokątnym prezbiterium. Szczególnie interesująca jest fasada kościoła wykonana z białych, wapiennych bloków, ozdobiona wapieniem dębnickim. Znajdują się w niej figury świętych. Podziemia prezbiterium posiadają kaplicę oraz kryptę, w której zamurowane są szczątki zmarłych zakonników. Na uwagę zasługują również zabudowania klasztorne, domy pustelnicze oraz ogrody.

Ciągły wstęp na teren klasztoru mają jedynie mężczyźni, kobiety mogą go zwiedzać jedynie w wybrane 12 dni w roku, co wynika z surowych przepisów klauzurowych.

Klasztor Kamedułów na Bielanach

Forty Twierdzy Kraków

Twierdza Kraków jest to system obronny miasta, jeden z największych i najlepiej zachowanych w Europie. Zbudowany został przez Austriaków w latach 1850–1914. Pierwotnie składał się z obwarowań Wawelu i kilku dużych fortów i bastionów na terenie dzisiejszego centrum Krakowa. Z czasem system obronny zaczęto rozbudowywać i poszerzać o kolejne forty, wysunięte o około 5–10 km od centrum miasta. Stworzono w ten sposób trzy pierścienie obronne. Tylko nieliczne obiekty zostały użyte w faktycznych walkach pod koniec 1914 roku, w czasie

rosyjskiego oblężenia Krakowa. Na terenie Parku znajduje się kilka budowli obronnych należących do Twierdzy Kraków.

Fort Kościuszko – olbrzymi fort cytadelowy, powstały wokół Kopca Kościuszki w latach 1850–1856.

Fort Olszanica – powstał w latach 1884–1885, jako fort półstały. Przebudowano go na fort pomocniczy piechoty około 1910 roku. Obecnie funkcjonuje w nim konny ośrodek jeździecki oraz Młodzieżowy Dom Kultury.

Fort Bielany – fort pancerny, pomocniczy, o typie rozproszonym. Znany jest również pod nazwą „Krępak”. Został wybudowany w latach 1908–1912, na południowo-zachodnich stokach Srebrnej Góry.

Fort Skala – powstały w 1878 roku jako fort półstały, a następnie przebudowany w latach 1884–1886 na fort pancerny, główny. Znajduje się na zachodnim stoku wzgórza Sowiniec. Od 1964 roku mieści się w nim obserwatorium astronomiczne.

Fort Winnica – to fort pancerny, pomocniczy, znajdujący się na wzgórzu Winnica. Został wybudowany w latach 1898–1899. Obecnie w rękach prywatnych.

Fort Bodzów – fort powstały w 1884 roku jako fort półstały, ziemno-drewniany. Przebudowany w latach 1913–1914 na stały fort artyleryjski. Obecnie fort jest w znacznym stopniu zrujnowany.

Poza wymienionymi obiektami wybudowano też mniejsze, ale równie ważne w systemie obrony. Na terenie Parku są to: ostrogi bramne (Salwator, Wola Justowska i Bielany), baterie forteczne (Ostra Góra, Srebrna Góra) oraz liczne szańce, schrony i kawerny.

Produkty lokalne

Kiełbasa lisiecka

Tradycyjna, wędzona kiełbasa wieprzowa z wyczuwalnym smakiem pieprzu i czosnku. Wytwarzana na terenie gmin Liszki i Czernichów. Jest produktem wpisanym na Listę Produktów Tradycyjnych.

Obwarzanek krakowski

Typowy i bardzo popularny produkt historycznie związany z Krakowem. Jego wypiek jest prowadzony prawdopodobnie od XIII wieku. Ma kształt spiralnie zwiniętego pierścienia, posypanego solą, makiem lub sezamem.

Gdzie warto wstąpić

Restauracja i kawiarnia „U Ziyada”

Obiekt znajdujący się na Zamku w Przegorzatach. Podczas bardzo smacznego posiłku obserwować można wspaniałe widoki na dolinę Wisły i Beskidy. Organizowane są tu konferencje i wesela.

Więcej informacji na: www.uziyada.krakow.pl

Restauracja pod Kopcem

Restauracja zlokalizowana w zabytkowych budynkach Fortu Kościuszko, tuż pod Kopcem Kościuszki. Serwowane potrawy to według właścicieli kulinarna impresja. Jest to też miejsce na kameralne przyjęcia. Z tarasu rozpościera się wspaniały widok na Kraków.

Więcej informacji na: www.restauracjapodkopcem.pl

Ośrodek Olimpijski Kolna

Duży ośrodek położony nad Wisłą, pomiędzy centrum Krakowa a Tyńcem. Dysponuje on komfortowymi pokojami, a także organizuje konferencje i przyjęcia. Tuż przy nim znajduje się kompleks rekreacyjno-sportowy z basenem, centrum SPA, halą sportową i siłownią, a także tor kajakarstwa górskiego.

Więcej informacji na: www.kolna.pl

Turystyka aktywna

Na piechotę

Na terenie Parku znajduje się wiele ciekawych szlaków turystyki pieszej. Zgrupowane są one przede wszystkim w rejonie Lasu Wolskiego, Skatek Twardowskiego, Tyńca oraz Czernichowa. Poza szlakami znajdują się tu liczne miejskie ścieżki spacerowe, a także Szlak Twierdzy Kraków, łączący wybudowane przez Austriaków forty na terenie Krakowa.

 Zielony Szlak (Dwóch Kopców): Kryspinów – Fort Skąta 3,1 km – Kopiec Piłsudskiego 5,3 km – rezerwat przyrody „Panieńskie Skąty” 6,2 km – Kopiec Kościuszki 9,0 km – Salwator 10,5 km

 Niebieski szlak: Ogród Zoologiczny – Klasztor na Bielanych 4,3 km – Kopiec Piłsudskiego 6,7 km

Widok na Bielany

Kopiec Piłsudskiego

Szlak w Wolskim Dole

- Czerwony szlak:** Kraków-Bielany – Klasztor na Bielanych 0,9 km – Ogród Zoologiczny 2,7 km – Kopiec Piłsudskiego 3,9 km – Kraków-Chełm 5,1 km
- Czarny szlak:** Kraków-Wola Justowska – Przegorzały 1,8 km
- Żółty szlak:** Ogród Zoologiczny – rezerwat przyrody „Skałki Przegorzalskie” 1,3 km
- Żółty szlak:** Klasztor na Bielanych – Ogród Zoologiczny 1,2 km – rezerwat przyrody „Panieński Skały” 2,4 km – Kraków-Wola Justowska 3,1 km
- Czarny szlak:** Rezerwat przyrody „Bieleńskie Skałki” – Klasztor na Bielanych 0,8 km
- Czarny szlak:** Kraków-Zakamycze – Ogród Zoologiczny 2,1 km – Kraków-Wola Justowska 3,6 km
- Niebieski szlak:** Kraków-Dębniki – Skałki Twardowskiego 1,0 km – Kraków-Dębniki 2,2 km
- Zielony szlak:** Tyniec (Opactwo) – Kowadza 1,0 km – rezerwat przyrody „Skołczanka” 1,6 km – Ostra Góra 3,4 km – Grodzisko 7,2 km – Tyniec (Opactwo) 9,1 km

 Czerwony szlak: Czernichów – Kajasówka 7,1 km

 Niebieski szlak: Czernichów – Kamień 10,6 km

Rowerem

Na terenie Parku znajduje się kilka szlaków rowerowych. Dwa z nich, w rejonie Wołowic i w Lasku Wolskim, mają charakter lokalny. Natomiast dwa pozostałe to części dłuższych tras rowerowych o zasięgu międzyregionalnym lub międzynarodowym. Warta polecenia jest trasa rekreacyjna prowadząca wzdłuż wałów Wisły, na odcinku Kraków – Tyniec – Kraków.

 Czerwony Szlak (Szlak Bocianich Gniazd): Wołowice – Zagacie – Rączna – Dąbrowa Szlachecka – Wołowice

 Niebieski szlak: Kraków-Zakamycze – Ogród Zoologiczny – Przegorzaty

Las Wolski

Kościół pw. św. Salwatora na Zwierzyńcu

- **Bursztynowy Szlak Greenways:** Kraków – Tyniec – Skawina
- **Zielony szlak (Kraków – Morawy – Wiedeń Greenways):** Kryspinów – Wola Justowska – Salwator

Biegiem

Bieleńsko-Tyniecki Park Krajobrazowy jest terenem jakby stworzonym specjalnie dla biegaczy. Gęsta sieć szlaków i ścieżek, a także różnorodność geomorfologiczna terenu sprawiają, że trasy dla siebie znajdą tu zarówno amatorzy jak i profesjonalści. Wyśmienitymi terenami do tego typu aktywnością są przede wszystkim: Lasek Wolski, Zakrzówek i Skątki Twardowskiego, wały Wisły oraz Tyniec. Na obszarze Parku odbywają się liczne imprezy biegowe, przyciągające rzesze biegaczy. Warto wziąć udział w „Biegu Trzech Kopców” lub w cyklu zawodów „Grand Prix Krakowa w biegach górskich”.

Kajakiem

Kajakową wycieczkę można odbyć po Wiśle, by z jej poziomu oglądać poszczególne atrakcje Parku. Spływ możliwy jest na odcinku powyżej stopnia wodnego „Kościuszek” (odcinek Czernichów – Tyniec) lub poniżej niego (odcinek Tyniec – Kraków). Oczywiście można te trasy połączyć przenosząc kajak koło stopnia wodnego. W okolicach Koła Tynieckiego znajduje się tor kajakarstwa górskiego.

Konno

Na terenie Parku znajduje się duży ośrodek jeździecki w Olszani-
cy. Położony on jest na terenie jednego z krakowskich fortów. Jest to miejsce do nauki jazdy, a także na dłuższe wyprawy konne, między innymi po Lasku Wolskim.

Trasa dla ciebie

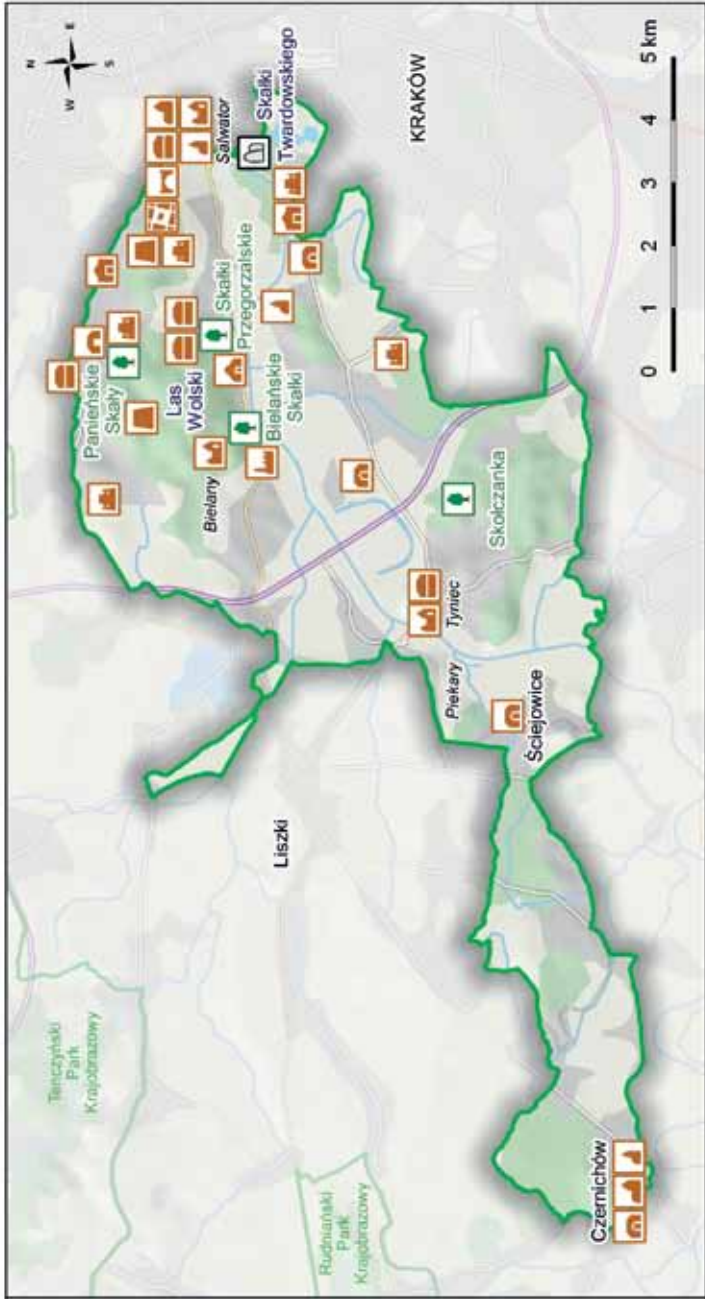
Parking na Łysej Górze (Kraków, ul. Kukuczka) – rezerwat przyrody „Panieńskie Skąty” 0,3 km – Kopiec Piłsudskiego 1,1 km – Klasztor na Bielanych 3,5 km – Ogród Zoologiczny 5,3 km – parking (droga do ZOO) 6,0 km

Jest to stosunkowo krótka trasa (6 km), lecz poprowadzona po obszarze o zróżnicowanej rzeźbie terenu. Uwzględnia kilka obiektów, których

zwiedzenie może zająć trochę czasu. Wycieczkę rozpoczynamy na parkingu przy drodze wiodącej do ZOO. Stąd zielonym szlakiem udajemy się w kierunku północno-zachodnim, do rezerwatu przyrody „Panieńskie Skąły”. Oprócz dorodnego, bukowego starodrzewia znajdują się w nim liczne, wapienne formy skalne. Z nimi związana jest legenda o zamianie w skały Panien Zwierzynieckich, uciekających przed Tatarami. Idąc tym samym szlakiem podchodzimy na wzgórze Sowiniec, na którym znajduje się Kopiec Piłsudskiego. Warto poświęcić kilkanaście minut i wspiąć się na jego szczyt. Rozpościera się z niego panorama na okoliczne tereny, a przy ładnej pogodzie zobaczyć można również Beskidy i Tatry. Następnie zmieniamy szlak na niebieski i przechodzimy w rejon Klasztoru Kamedułów na Bielanach. Dalej czerwonym szlakiem udajemy się pod Ogród Zoologiczny. Temu miejscu też warto poświęcić trochę czasu. W ZOO swój nowy dom znalazło około 270 gatunków różnych zwierząt, zarówno znanych z terenu Polski, ale także, a nawet w przeważającej większości, dużo bardziej egzotycznych. Po odwiedzeniu tego miejsca czarnym szlakiem powracamy na parking, na którym rozpoczynaliśmy wycieczkę.

Pingwin w krakowskim ZOO

LEGENDA

Obiekty zabytkowe:

- dwór
- budynek mieszk.
- budynek gosp.
- budynek przemysł.
- budynek użyt. publ.
- karczma
- fortyfikacje
- klasztor
- kościół rzym.-kat.
- kaplica
- aleja
- kopic
- wiadukt

Obiekty przyrodnicze:

- rezerwat przyrody
- skały

**Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Małopolskiego**

ul. Vetulaniego 1A , 31-227 Kraków
www.zpkwm.pl
www.facebook.com/zpkwm/

Oddział Kraków
ul. Vetulaniego 1A, 31-227 Kraków
tel./fax 12 415 38 33, 12 415 72 21
e-mail: krakow@zpkwm.pl

ISBN 978-83-63113-18-6